SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Pelastusosasto
Hallitusneuvos Ilpo Helismaa

Vastine

5.4.2018

HE 18/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pelastuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi

Sisäministeriön vastine ympäristövaliokunnan kuulemisessa 4.4.2018 esitettyihin kysymyksiin

Miten kansainvälisen avun pyytäminen öljyntorjuntaan on järjestetty pelastuslaissa?

Pelastuslain 38 §:n nojalla kansainvälistä apua pelastustoimintaan pyytää sisäministeriö. Öljyntorjunta on lakiesityksen mukaan pelastustoimintaa, joten kansainvälistä apua myös öljyntorjuntaan pyytää sisäministeriö. Sisäministeriön työjärjestyksen mukaan avun pyytämisestä sisäministeriössä päättää pelastusylijohtaja. Sisäministeriön työjärjestystä on tarkoitus muuttaa niin, että öljyvahinkojen osalta kansainvälisen avun pyytämisestä päättää Rajavartiolaitos.

Kuka päättää kansainvälisen avun pyytämisestä jälkitorjuntaan?

Pelastuslain 111 a §:n mukaan öljyvahinkojen jälkitorjunnan yleinen ohjaus, seuranta ja kehittäminen kuuluvat ympäristöministeriölle. Ympäristöministeriön asiana on valmistella öljyvahinkojen jälkitorjuntaa koskevan lainsäädäntö ja näin ollen myös kysymys jälkitorjuntaan pyydettävästä kansainvälisestä avusta.

Miten yhteistyö ELY:n ja LUOVA:n kanssa huomioidaan suunnittelussa?

Pelastuslain 47 § edellyttää suunnittelun toteuttamista yhteistyössä. Pykälän mukaan *viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia antamaan pelastusviranomaisille virka-apua ja asiantuntija-apua tai joiden asiantuntemusta muutoin tarvitaan pelastustoiminnassa ja siihen varautumisessa, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta pelastustoiminnan yhteydessä ja osallistumisesta pelastustoimintaan. Merialueella tapahtuvaa alusöljyvahinkojen ja aluskemikaalivahinkojen pelastustoimintaa koskevat suunnitelmat laaditaan kuitenkin Rajavartiolaitoksen johdolla*. Säännös koskee myös ELY:n ja LUOVA:n osuutta suunnittelussa.

Miten turvataan mm. korvausten saamisen turvaamiseksi yhdenmukaiset käytännöt torjuntatoimissa ja jälkitorjuntaan siirryttäessä

Pelastuslain 2 a §:n 2 momentin 8 kohta sisältää jälkitorjunnan määritelmän, joka vastaa voimassa olevan öljyvahinkojen torjuntalain 3 §:n 8 kohdan mukaista määritelmää. Myös säännöksen perustelut vastaavat toisiaan. Yhdenmukaiset käytännöt turvataan nykyistä paremmin maakunnallisen pelastustoimen tehostetulla ohjauksella. Pelastustoimen järjestämislain (HE 16/2017) perusteluiden mukaan lain tavoitteena on erityisesti pelastustoimen ohjausjärjestelmän kehittäminen siten, että se mahdollistaa nykyistä paremmin yhdenmukaiset palvelut koko maassa. Sisäministeriön ohjauksella varmistetaan, että jälkitorjuntaan siirtymistä koskevat päätökset ovat yhdenmukaisia.

Pelastuslain 35 §:n 2 momentin mukaan öljy- ja kemikaalivahinkojen pelastustoimintaa varten perustettavaan johtoryhmään tulee kutsua ympäristönsuojelun asiantuntija tai varata tällaiselle asiantuntijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Momentin perusteluiden mukaan asiantuntemusta ympäristönsuojelullisten näkökulmien huomioon ottamisessa saatetaan tarvita esimerkiksi tämän lain 40 §:n 1 momentin nojalla tehtävässä päätöksessä pelastustoiminnan lopettamisesta.

Postiosoite:
Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoitteet:
Kirkkokatu 12, Helsinki

Puhelin:
Vaihde
0295 480 171
Faksi:
0295 488 555

Virkasähköpostiosoite:
kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

Miten väestönsuojarakentamista koskevia asetuksia on tarkoitus muuttaa?

Valtioneuvoston asetuksen väestönsuojista (408/2011) 3 §:ää on tarkoitus muuttaa niin, että enimmäissuojautumismatkaa pidennetään 250 metristä 500 metriin. Tämä käytännössä moninkertaistaa alueen, jota yhteissuoja voi palvella.

Miten varmistetaan, että esimerkiksi Natura-alueet huomioidaan suunnitelmissa?

Pelastuslain 47 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee laatia maakunnan onnettomuusuhkien edellyttämät pelastustoimintaa ja sen johtamista koskevat suunnitelmat. Pykälän perusteluissa mainitaan nimenomaan öljyntorjuntasuunnitelma. Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä laadittavista pelastustoimen suunnitelmista sekä niiden sisällöstä ja rakenteesta. Asetusvaltuuden perusteella voitaisiin määrätä, millaisia suunnitelmia pelastuslaitosten tai Rajavartiolaitoksen johdolla tulisi laatia. Lisäksi voitaisiin määrätä, mitä asioita suunnitelmissa tulisi käsitellä. Riittävän yhdenmukaisuuden varmistamiseksi voitaisiin määrätä myös suunnitelmien rakenteesta.

Ympäristönsuojelunäkökohtien huomioiminen, mukana lukien Natura-alueet, on turvattu suunnittelussa. Pelastuslain 47 §:n mukaan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia antamaan pelastusviranomaisille virka-apua ja asiantuntija-apua tai joiden asiantuntemusta muutoin tarvitaan pelastustoiminnassa ja siihen varautumisessa, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta pelastustoiminnan yhteydessä ja osallistumisesta pelastustoimintaan. Pelastuslain 46 §:n mukaan ympäristöviranomaiset sekä hallinnonalan laitokset huolehtivat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ympäristönsuojelusta.

Miten Rajavartiolaitoksen ja pelastuslaitosten aluejako määritetään?

Perussääntö on, että pelastustoimi vastaa merialueen öljyntorjuntaan varautumisesta, torjuntatoimista ja niiden johtamisesta rannikolla ja saaristossa oman maakuntansa alueella. Poikkeuksena tähän Rajavartiolaitos vastaa kuitenkin varautumisesta, torjuntatoimista ja niiden johtamisesta avomerellä. Tehokkaan avomeritorjunnan turvaamiseksi Rajavartiolaitoksen velvoite sovittaa yhteen varautumista on kuitenkin perusteltua ulottaa myös avomeren ja pelastustoimen vastuualueen rajapintaan. Varautumisen yhteensovittamisella varmistetaan se, että esimerkiksi pelastuslaitosten alus- ja muut kalustohankinnat palvelevat pelastuslaitosten omalle vastuulle kuuluvien tehtävien lisäksi avomeritorjunnan kokonaisuutta. Samoin Rajavartiolaitoksen nimeämän pelastustoiminnan johtajan yleisjohtajuus palvelee samaa tavoitetta. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta. Eri toimialojen yksiköt toimivat oman johtonsa alaisuudessa siten, että niiden toimenpiteet kokonaisuudessaan edistävät onnettomuuden tai tilanteen seurausten tehokasta torjuntaa. Yleisjohtajuus ei ole käskyttämistä tai alistamista. Niin Rajavartiolaitos kuin pelastuslaitokset johtavat siis itse omaa organisaatiotaan omalla vastuualueellaan. Tarkemmasta aluejaosta ja rajapinnoista sovitaan pelastuslain 47 §:n mukaisessa suunnittelussa, joka toteutetaan Rajavartiolaitoksen ja pelastuslaitosten lakisääteisenä yhteistyönä.

Maakuntien keskinäisestä vastuunjaosta säädetään pelastuslain 34 §:ssä. Jos onnettomuus ulottuu useamman maakunnan alueelle, pelastustoimintaa johtaa sen maakunnan pelastusviranomainen jossa tilanne on saanut alkunsa. Valtion pelastusviranomainen voi tarvittaessa määrätä pelastustoiminnan johtajasta toisin. Johtaja voi olla tarvittaessa myös Rajavartiolaitoksen asettama pelastustoiminnan johtaja.

Maakuntien keskinäisestä vastuunjaosta voidaan myös sopia tai säätää toisin. Maakunnat voivat sopia pelastustoiminnan johtajan vastuualueesta toisin maakuntalain 51 §:n nojalla. Useamman maakunnan vastuut voidaan koota yhden maakunnan pelastusviranomaiselle pelastustoimen järjestämislain 3 § nojalla.

Pelastuslaissa tulisi säätää, että maakunnat voisivat sopia kuntien kanssa jälkitorjunnasta

Maakuntien tehtäväalasta säädetään maakuntalain 6 §:n 1 momentissa. Öljyvahinkojen jälkitorjunta ei kuulu maakuntien pykälässä säädettyyn tehtäväalaan. Maakuntalain 6 §:n 3 momentin mukaan maakunnalla voi olla myös muita sille laissa erikseen säädettyjä tehtäviä. Momentin perusteluiden mukaan säännöksellä ei kuitenkaan olisi tarkoitus laajentaa pykälän 1 ja 2 momentissa säädettyä maakuntien tehtäväalaa, vaan antaa lainsäätäjälle joustava mahdollisuus lisätä maakuntien hoidettavaksi yksittäisiä, pienehköjä tehtäviä ilman, että pykälän 1 tai 2 momentin tehtäväalakuvauksia tarvitsisi tämän johdosta muuttaa. Jälkitorjunnasta huolehtimisesta tulisi näin ollen säätää erikseen maakuntalaissa. Pelastuslain 111 a §:n mukaan öljyvahinkojen jälkitorjunnan yleinen ohjaus,

seuranta ja kehittäminen kuuluvat ympäristöministeriölle. Ympäristöministeriön asiana on valmistella öljyvahinkojen jälkitorjuntaa koskevan lainsäädäntö ja näin ollen myös kysymys maakuntien ja kuntien yhteistyöstä jälkitorjunnassa.

Sammutusvesihuolto tulisi säätää pelastuslaitosten vastuulle

Sammutusvesikysymystä on tarkoitus selvittää erikseen pelastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tässä yhteydessä pykälään tehtäisiin vain maakuntauudistuksesta johtuvat muutokset. Vastuun tulisi kuitenkin olla taholla, jolla on tosiasialliset mahdollisuudet vaikuttaa vesihuoltoon. Maakunnallisessa järjestelmässä pelastuslaitos ei ole itsenäinen oikeushenkilö, vaan osa maakunnan organisaatiota.

Voidaanko palosuojelurahastolain mukaan kiinteistöyhtiö -muotoisia paloasemahankkeita avustaa Palosuojelurahastosta?

Palosuojelurahastolaissa ei säädetä avustuksen saajan oikeudellisesta muodosta. Palosuojelurahaston hallituksen avustuskäytännössä avustukset on myönnetty tahoille, jotka vastaavat rahaston avustuksen kohteena olevasta toiminnasta. Kiinteistöosakeyhtiö ei vastaa tulipalojen ehkäisystä tai pelastustoiminnan edistämisestä. Lisäksi valtionavustuslaki edellyttää avustuksen tarvetta. Osakeyhtiö kattaa menonsa hankkimillaan tuloilla.

Lakiin tulee lisätä säännös, jonka mukaan aluksiin kohdistuvista toimista päättää sisävesillä pelastuslaitos

Hallituksen esityksessä on jo asiaa koskeva säännös. Lain 36 b §:n 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään Rajavartiolaitoksen oikeuksista ja velvollisuuksista, sovelletaan myös pelastustoiminnan johtajaan, jos 1 momentissa tarkoitettu alusta koskeva tapahtuma sattuu Suomen sisävesialueella.

Miten varmistetaan, että vastuita ei pyritä siirtämään toisille tahoille budjettiin vetoamalla?

Niin Rajavartiolaitoksen kuin maakunnallisten pelastuslaitosten kustannukset katetaan valtion talousarviosta. Sisäministeriöllä on erityinen momentti, josta öljyvahinkojen torjunnan kustannuksia ja varautumista katetaan. Lisäksi öljynsuojarahasto voi avustaa myös etukäteen torjuntakustannuksia. Viimekädessä kustannukset peritään vahingon aiheuttajalta.